

فصل نوین تجاری
برای ایران و آمریکاامیررضا اعتمادی
کارشناس اقتصادی

با نزدیک شدن به پایان ماراتن مذاکرات، گمانه‌زنی‌ها پیرامون گشایش‌های اقتصادی میان ایران و آمریکا افزایش یافته است. اگرچه هنوز هیچ قطعی نیست، اما شواهد حاکی از آن است که در صورت حصول توافق و بازگشایی سفارت‌ها، اقتصاد ایران با یکی از مهم‌ترین تحولات دهه‌های اخیر مواجه خواهد شد: تشکیل اتاق مشترک بازرگانی ایران و ایالات متحده آمریکا. این اتفاق نه تنها پیامدهای نمادین جدی در سطح بین‌الملل دارد، بلکه می‌تواند به‌عنوان یک موتور محرک برای ترمیم روابط تجاری و بازسازی زیرساخت‌های اقتصادی کشور عمل کند. نگارنده به‌عنوان عضوی از بخش خصوصی و عضو اتاق بازرگانی، این یادداشت را با هدف شفاف‌سازی، تحلیل و ترسیم چشم‌انداز این رویداد مهم تقدیم می‌کند.

روابط تجاری در سایه تحریم: آمارهایی که باید دید

شاید برای بسیاری عجیب باشد، اما حتی در شدیدترین دوران تحریم، روابط تجاری میان ایران و آمریکا به‌طور کامل قطع نشده بود. بر اساس آمارهای رسمی، حجم تجارت دوجانبه در سال ۲۰۱۸ نزدیک به ۵۰۰ میلیون دلار بود که بخش عمده آن شامل واردات ایران از آمریکا (عمدتاً مواد غذایی، دارو و اقلام کشاورزی) می‌شد. پس از بازگشت تحریم‌ها، این عدد به شکل چشمگیری کاهش یافت: در سال ۲۰۱۹: حدود ۷۸ میلیون دلار / در سال ۲۰۲۰: حدود ۲۰۲۱: حدود ۴۰ میلیون دلار / در هر سال / در سال ۲۰۲۳: حدود ۶۱ میلیون دلار / در هر سال / در سال ۲۰۲۴: بارشده محدود به ۹۷ میلیون دلار رسید. در این سال‌ها، صادرات ایران به آمریکا عملاً به صفر نزدیک بوده است. ممنوعیت واردات فرش، پسته، خاویار و دیگر اقلام ایرانی که پیش‌تر در بازار آمریکا جایگاه خاصی داشتند، از جمله موانع اصلی بوده است.

چشم‌انداز توافقی: اعداد چگونه تغییر خواهند کرد؟

بر اساس تحلیل‌های کارشناسی و تجربه توافق برجام در سال ۲۰۱۵، در صورت تحقق یک توافق جدید، می‌توان حداقل سه سناریوی رشد تجارت ایران و آمریکا متصور شد: **گوناگونی (۱ سال پس از توافق):** حجم تجارت دوجانبه می‌تواند به حدود ۳۰۰ تا ۵۰۰ میلیون دلار در سال برسد. صادرات اقلام کشاورزی، دارویی و صنعتی آمریکا به ایران افزایش می‌یابد و صادرات فرش، خشکبار، صنایع دستی و محصولات غذایی ایرانی به آمریکا از سر گرفته خواهد شد. **میان‌مدت (۳ تا ۵ سال):** با رفع موانع بانکی و لجستیکی، احتمال دارد تجارت دوجانبه به ۱ تا ۲ میلیارد دلار در سال افزایش یابد. در این مرحله، شرکت‌هایی نظیر بوئینگ (در بخش هوانوردی)، جنرال الکتریک (در تجهیزات انرژی و پزشکی) و Pfizer (در دارو) می‌توانند وارد تعاملات گسترده‌تری با ایران شوند. **بلندمدت (۵ سال به بالا):** اگر تحریم‌های اولیه نیز رفع شوند و ایران اصلاحات ساختاری لازم را اجرا کند، می‌تواند ایران بازاری بالقوه برای محصولات تکنولوژیک، زیرساختی و حتی خدمات مالی آمریکایی خواهد بود، در حالی که صادرات ایران نیز از تنوع بیشتری برخوردار خواهد شد.

پیش‌شرط‌ها و مسئولیت‌ها: اصلاح از درون

اما نباید فراموش کرد که هر توافقی، صرفاً یک فرصت است؛ نه تضمینی برای شکوفایی اقتصادی ایران نیازمند یک جراحی اقتصادی عمیق است تا از این فرصت تاریخی بهره‌برداری شود. اصلاح نظام بانکی و خروج لیست سیاه FATF، ارتقای زیرساخت‌های حمل‌ونقل و لجستیک تجاری، شفاف‌سازی فضای حقوقی و جذب سرمایه‌گذاری خارجی، ایجاد کانال‌های مالی مطمئن با همکاری بانک‌های جهانی، توانمندسازی بخش خصوصی و مشارکت ایرانیان مقیم آمریکا بدون این پیش‌نیازها، ورود دوباره به بازار آمریکا یا جذب سرمایه‌گذاران جدی، ممکن نخواهد بود.

تشکیل اتاق مشترک: فقط یک «خبر» نیست، یک «نقطه عطف» است

تشکیل اتاق مشترک بازرگانی ایران و آمریکا - که مراحل اولیه حقوقی آن سال‌ها پیش انجام شده بود - اکنون می‌تواند به سرعت فعال شود. این نهاد می‌تواند:

- به عنوان پل ارتباطی میان فعالان اقتصادی دو کشور عمل کند
- مسیر حقوقی و تجاری را برای شرکت‌های علاقه‌مند روشن کند
- نقش لابی اقتصادی در نهاد‌های تصمیم‌گیر آمریکا ایفا کند
- اعتمادسازی بین‌المللی نسبت به آینده اقتصادی ایران را تقویت کند

ما به‌عنوان بخش خصوصی باید آماده باشیم تا در صورت تحقق توافق، اولین گام عملی در عرصه اقتصادی را برداریم و این گام چیزی نیست جز فعال‌سازی رسمی اتاق مشترک بازرگانی ایران و آمریکا.

آینده را باید ساخت، نه فقط انتظار را کشید

فرصت‌های اقتصادی تاریخ‌ساز، تنها زمانی تبدیل به دستاورد می‌شوند که همزمان با گشایش بیرونی، اراده‌ای برای اصلاح درونی شکل بگیرد. تشکیل اتاق مشترک بازرگانی ایران و آمریکا، نه یک رویا، بلکه یک نقشه راه واقعی است. اگر آماده باشیم،

تحلیل
هم‌میهن

بررسی قدرت خرید حداقل دستمزد ۱۴۰۴ نسبت به سال ۱۳۹۰ نشان می‌دهد

نیمی از رفاه خانوار از دست رفت

دستمزد ۱۳ میلیون و ۹۰۰ هزار تومانی امسال ۱۵ درصد توان خرید کمتری در برابر دلار و ۴۵ درصد توان خرید کمتر در برابر سکه در سال گذشته دارد

هزینه‌های خانوار ۴۴ درصد بزرگ‌تر شده است. در سال گذشته خانواده‌های شهری ایرانی به طور متوسط ۳۳۴ میلیون و ۷۰۰ هزار تومان درآمد اعم از پولی و غیرپولی بوده است که ماهانه ۲۷ میلیون و ۹۰۰ هزار تومان برآورد می‌شود. ۶۸/۵ درصد درآمد پولی و ۳۱/۵ درصد را غیرپولی تشکیل داده است. درآمد‌های خانوارها در سال ۱۴۰۲ نسبت به ۱۴۰۱ معادل ۴۷/۴ درصد افزایش داشته است. رفاه خانوار ایرانی پس از آسیب‌های واردشده در سال‌های اخیر، به‌رغم بهبود نسبی وضعیت در سال‌های اولیه دهه ۱۴۰۰ هنوز به سال ۱۳۹۳ نرسیده است.

کسی در باره رانت نرخ دستمزد حقیقی و منفی صحبت نمی‌کند

در همین رابطه علی نصیری اقدم، اقتصاددان، پژوهشی انجام داده که در جلسه اخیر موسسه دین و اقتصاد طرح شد که همین میزان افت توان خرید را نشان می‌دهد.

اوبه این موضوع اشاره کرد که اگر دستمزد بیش از متغیر نرخ بهره یا نرخ سود و یا نرخ ارز، به‌عنوان یکی دیگر از کلیدی‌ترین قیمت‌های اقتصاد حائز اهمیت نباشد، کمتر از آنها حائز اهمیت نیست. اما در آن حوزه‌ها، از آنجا که ذینفعان زیادی وجود دارد، همه تغییرات آنها را می‌فهمند اما کسی درباره رانت نرخ دستمزد حقیقی و منفی صحبت نمی‌کند؛ حتی پژوهش‌های قابل توجهی هم در این زمینه وجود ندارد. اینجا صدایی نیست که بگوید عده‌ای، چه دولتی و چه خصوصی، از رانت دستمزد حقیقی منفی استفاده می‌کنند.

به گفته نصیری اقدم، دستمزد‌ها در طول تاریخ متناسب با روند عمومی تورم تعدیل نشده، در بعضی از سال‌ها، بیش از سطح عمومی قیمت‌ها و در بعضی از سال‌ها کمتر بوده است و بر اساس تورم اعلامی مرکز آمار از سال ۱۳۹۰ تا امروز، حداقل دستمزد حدود ۱۸ تا ۱۹ درصد قدرت خرید خود را از دست داده است. اگر همین محاسبه را با تورم اعلامی بانک مرکزی محاسبه کنیم، ورق

درصدی داشته. یعنی حداقل حقوق فقط قادر به تامین ۴۰ تا ۶۰ درصد از اقلام اساسی سبد معیشت بوده است.

اگر مطالعات را به گزارش‌های هزینه و درآمد خانوار بانک مرکزی نیز معطوف کنیم در جداول انتهایی گزارش به تغییرات میزان مصرف اقلام خوراکی می‌رسیم که در دهه گذشته به دلیل افت قدرت خرید کاهش پیدا کرده است.

بر اساس اعلام این بانک، از سال ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۲ در بین ۱۷ گروه اقلام خوراکی تنها مصرف چهار گروه یعنی مرغ، تخم‌مرغ، پنیر و سیگار خارجی بیشتر شده و باقی مواد غذایی بین ۸ تا ۶۷ درصد کمتر مصرف شده‌اند. به عبارت دیگر سفره مردم در این ۱۲ سال خالی تر شده است.

بررسی آمارها نشان می‌دهد بیشترین کاهش مصرف مربوط به شکریا قند با منفی ۶۷ درصد و کمترین کاهش مصرف به مصرف نان با منفی ۸ درصد کاهش بوده است.

مصرف اقلام مهمی مثل برنج ۲۵ درصد و گوشت ۲۳ درصد در این ۱۲ سال کمتر شده است. تنها چهار قلم از زیرمجموعه اقلام خوراکی رشد مصرف داشته که مربوط به مرغ، تخم‌مرغ، پنیر و سیگار خارجی به ترتیب ۱۷، ۴۰، ۲۴ و ۲۴ درصد رشد بوده است.

هرچند در سال‌های ابتدایی دهه ۱۴۰۰ بهبود نسبی در شرایط اقتصاد ایجاد شد اما این بهبود در سطحی نبود که بتواند آسیب‌های ایجادشده در دهه ۱۳۹۰ را جبران کند. به نظر می‌رسد به‌رغم بهبود در سال‌های اولیه دهه ۱۴۰۰، ادامه یافتن این روند بهبود را در سال‌های آینده در هاله‌ای از ابهام قرار داده است.

گزارش بانک مرکزی از وضعیت درآمد و هزینه خانواده‌های شهری ایرانی در سال گذشته نشان می‌دهد آنها در برابر ۲۴۰ میلیون تومان هزینه در سال، ۳۳۴ میلیون تومان درآمد داشته‌اند.

بیشترین هزینه خانواده‌های ایرانی به بخش مسکن با متوسط ۳۴/۷ درصد و پس از آن به مواد غذایی و خورد و خوراک خانوار با ۲۹/۹ درصد اختصاص داشته که در مقایسه با ۱۴۰۱ سبد

در فروردین امسال
قدرت خرید سکه
تمام‌بهار آزادی نسبت
به فروردین سال
۱۳۹۰، ۷۷/۵ درصد
کمتر شده است.سال ۱۳۹۰ قیمت هر
سکه تمام بهار آزادی
جدید ۵۶۷ هزار
۱۰۰ تومان و حداقل
دستمزد ۳۳۰ هزار
۳۰۰ تومان بود و
سال ۱۴۰۴ قیمت هر
سکه تمام بهار آزادی
در حالی که حداقل
دستمزد با وجود رشد
۴۵ درصدی و بیشتر
از تورم سال قبل به
۱۳ میلیون و ۹۰۹
هزار تومان رسیده
است

در مقایسه با سکه تمام بهار آزادی این افت به مراتب بیشتر است؛ به طوری که در فروردین امسال قدرت خرید سکه تمام بهار آزادی نسبت به فروردین سال ۱۳۹۰، ۷۷/۵ درصد کمتر شده است.

سال ۱۳۹۰ قیمت هر سکه تمام بهار آزادی جدید ۵۶۷ هزار ۱۰۰ تومان و حداقل دستمزد ۳۳۰ هزار و ۳۰۰ تومان بود و سال ۱۴۰۴ قیمت هر سکه تمام بهار آزادی در حالی که حداقل دستمزد با وجود رشد ۴۵ درصدی و بیشتر از تورم سال قبل به ۱۳ میلیون و ۹۰۹ هزار تومان رسیده است

در مقایسه با سکه تمام بهار آزادی این افت به مراتب بیشتر است؛ به طوری که در فروردین امسال قدرت خرید سکه تمام بهار آزادی نسبت به فروردین سال ۱۳۹۰، ۷۷/۵ درصد کمتر شده است.

سال ۱۳۹۰ قیمت هر سکه تمام بهار آزادی جدید ۵۶۷ هزار ۱۰۰ تومان و حداقل دستمزد ۳۳۰ هزار و ۳۰۰ تومان بود و سال ۱۴۰۴ قیمت هر سکه تمام بهار آزادی در حالی که حداقل دستمزد با وجود رشد ۴۵ درصدی و بیشتر از تورم سال قبل به ۱۳ میلیون و ۹۰۹ هزار تومان رسیده است

سال ۱۳۹۰ قیمت هر سکه تمام بهار آزادی جدید ۵۶۷ هزار ۱۰۰ تومان و حداقل دستمزد ۳۳۰ هزار و ۳۰۰ تومان بود و سال ۱۴۰۴ قیمت هر سکه تمام بهار آزادی در حالی که حداقل دستمزد با وجود رشد ۴۵ درصدی و بیشتر از تورم سال قبل به ۱۳ میلیون و ۹۰۹ هزار تومان رسیده است

سال ۱۳۹۰ قیمت هر سکه تمام بهار آزادی جدید ۵۶۷ هزار ۱۰۰ تومان و حداقل دستمزد ۳۳۰ هزار و ۳۰۰ تومان بود و سال ۱۴۰۴ قیمت هر سکه تمام بهار آزادی در حالی که حداقل دستمزد با وجود رشد ۴۵ درصدی و بیشتر از تورم سال قبل به ۱۳ میلیون و ۹۰۹ هزار تومان رسیده است

سال ۱۳۹۰ قیمت هر سکه تمام بهار آزادی جدید ۵۶۷ هزار ۱۰۰ تومان و حداقل دستمزد ۳۳۰ هزار و ۳۰۰ تومان بود و سال ۱۴۰۴ قیمت هر سکه تمام بهار آزادی در حالی که حداقل دستمزد با وجود رشد ۴۵ درصدی و بیشتر از تورم سال قبل به ۱۳ میلیون و ۹۰۹ هزار تومان رسیده است

سال ۱۳۹۰ قیمت هر سکه تمام بهار آزادی جدید ۵۶۷ هزار ۱۰۰ تومان و حداقل دستمزد ۳۳۰ هزار و ۳۰۰ تومان بود و سال ۱۴۰۴ قیمت هر سکه تمام بهار آزادی در حالی که حداقل دستمزد با وجود رشد ۴۵ درصدی و بیشتر از تورم سال قبل به ۱۳ میلیون و ۹۰۹ هزار تومان رسیده است

سال ۱۳۹۰ قیمت هر سکه تمام بهار آزادی جدید ۵۶۷ هزار ۱۰۰ تومان و حداقل دستمزد ۳۳۰ هزار و ۳۰۰ تومان بود و سال ۱۴۰۴ قیمت هر سکه تمام بهار آزادی در حالی که حداقل دستمزد با وجود رشد ۴۵ درصدی و بیشتر از تورم سال قبل به ۱۳ میلیون و ۹۰۹ هزار تومان رسیده است

سال ۱۳۹۰ قیمت هر سکه تمام بهار آزادی جدید ۵۶۷ هزار ۱۰۰ تومان و حداقل دستمزد ۳۳۰ هزار و ۳۰۰ تومان بود و سال ۱۴۰۴ قیمت هر سکه تمام بهار آزادی در حالی که حداقل دستمزد با وجود رشد ۴۵ درصدی و بیشتر از تورم سال قبل به ۱۳ میلیون و ۹۰۹ هزار تومان رسیده است

سال ۱۳۹۰ قیمت هر سکه تمام بهار آزادی جدید ۵۶۷ هزار ۱۰۰ تومان و حداقل دستمزد ۳۳۰ هزار و ۳۰۰ تومان بود و سال ۱۴۰۴ قیمت هر سکه تمام بهار آزادی در حالی که حداقل دستمزد با وجود رشد ۴۵ درصدی و بیشتر از تورم سال قبل به ۱۳ میلیون و ۹۰۹ هزار تومان رسیده است

سال ۱۳۹۰ قیمت هر سکه تمام بهار آزادی جدید ۵۶۷ هزار ۱۰۰ تومان و حداقل دستمزد ۳۳۰ هزار و ۳۰۰ تومان بود و سال ۱۴۰۴ قیمت هر سکه تمام بهار آزادی در حالی که حداقل دستمزد با وجود رشد ۴۵ درصدی و بیشتر از تورم سال قبل به ۱۳ میلیون و ۹۰۹ هزار تومان رسیده است

سال ۱۳۹۰ قیمت هر سکه تمام بهار آزادی جدید ۵۶۷ هزار ۱۰۰ تومان و حداقل دستمزد ۳۳۰ هزار و ۳۰۰ تومان بود و سال ۱۴۰۴ قیمت هر سکه تمام بهار آزادی در حالی که حداقل دستمزد با وجود رشد ۴۵ درصدی و بیشتر از تورم سال قبل به ۱۳ میلیون و ۹۰۹ هزار تومان رسیده است

سال ۱۳۹۰ قیمت هر سکه تمام بهار آزادی جدید ۵۶۷ هزار ۱۰۰ تومان و حداقل دستمزد ۳۳۰ هزار و ۳۰۰ تومان بود و سال ۱۴۰۴ قیمت هر سکه تمام بهار آزادی در حالی که حداقل دستمزد با وجود رشد ۴۵ درصدی و بیشتر از تورم سال قبل به ۱۳ میلیون و ۹۰۹ هزار تومان رسیده است

سال ۱۳۹۰ قیمت هر سکه تمام بهار آزادی جدید ۵۶۷ هزار ۱۰۰ تومان و حداقل دستمزد ۳۳۰ هزار و ۳۰۰ تومان بود و سال ۱۴۰۴ قیمت هر سکه تمام بهار آزادی در حالی که حداقل دستمزد با وجود رشد ۴۵ درصدی و بیشتر از تورم سال قبل به ۱۳ میلیون و ۹۰۹ هزار تومان رسیده است

سال ۱۳۹۰ قیمت هر سکه تمام بهار آزادی جدید ۵۶۷ هزار ۱۰۰ تومان و حداقل دستمزد ۳۳۰ هزار و ۳۰۰ تومان بود و سال ۱۴۰۴ قیمت هر سکه تمام بهار آزادی در حالی که حداقل دستمزد با وجود رشد ۴۵ درصدی و بیشتر از تورم سال قبل به ۱۳ میلیون و ۹۰۹ هزار تومان رسیده است

سال	حداقل دستمزد به تومان	قیمت سکه تمام بهار آزادی طرح جدید به تومان	توان خرید دلار در هر ماه	توان خرید سکه در هر ماه
۱۳۹۰	۳۳۰۳۰۰	۵۶۷۱۰۰	۲۹۵	۵۸/۰
۱۳۹۱	۳۹۹۷۰۰	۱۰۲۰۶۰۰	۲۵۷	۳۸/۰
۱۳۹۲	۴۸۷۱۲۵	۱۰۶۰۴۰۰	۱۳۹	۴۵/۰
۱۳۹۳	۶۰۸۹۱۰	۹۶۵۲۰۰	۱۹۶	۶۳/۰
۱۳۹۴	۷۱۲۴۲۵	۹۳۳۱۰۰	۲۱۳	۷۶/۰
۱۳۹۵	۸۱۲۱۶۶	۱۱۰۵۵۰۰	۲۳۲	۷۳/۰
۱۳۹۶	۹۲۹۹۳۱	۱۳۳۶۴۰۰	۲۴۶	۶۹/۰
۱۳۹۷	۱۱۱۴۰۰۰	۳۵۵۴۳۰۰	۲۲۲	۳۱/۰
۱۳۹۸	۱۵۱۶۰۰۰	۴۶۱۸۱۰۰	۱۱۱	۳۲/۰
۱۳۹۹	۱۹۱۰۰۰۰	۷۵۰۰۰۰۰	۱۲۰	۲۵/۰
۱۴۰۰	۲۶۵۵۴۹۵	۱۳۴۰۵۰۰۰	۱۰۸	۲۰/۰
۱۴۰۱	۴۳۷۶۰۰۰	۲۲۴۸۰۰۰۰	۱۶۴	۱۹/۰
۱۴۰۲	۷۳۰۰۰۰۰	۳۰۹۱۰۰۰۰	۱۴۱	۲۳/۰
۱۴۰۳	۹۹۶۶۰۰۰	۴۰۶۰۰۰۰۰	۱۵۶	۲۴/۰
۱۴۰۴	۱۳۹۰۹۰۰۰	۱۰۲۰۵۰۰۰	۱۳۲	۱۳/۰

سال	تورم بانک مرکزی	نرخ افزایش حداقل دستمزد
۱۳۹۰	۲۱/۵	۹
۱۳۹۱	۳۰/۵	۱۷/۹
۱۳۹۲	۳۴/۷	۲۵
۱۳۹۳	۱۵/۶	۲۵
۱۳۹۴	۱۱/۹	۱۷
۱۳۹۵	۹	۱۴
۱۳۹۶	۹/۶	۱۴/۵
۱۳۹۷	۳۱/۲	۱۹/۵
۱۳۹۸	۴۱/۲	۳۶/۵
۱۳۹۹	۴۷/۱	۲۱/۵
۱۴۰۰	۴۶/۲	۳۹
۱۴۰۱	۴۶/۵	۵۷/۴
۱۴۰۲	-	۲۷
۱۴۰۳	-	۳۵/۳
۱۴۰۴	-	۴۵

قیمت دلار بازار آزاد برابر با اعلام بانک مرکزی در فروردین هر سال